

Zpráva o vnitřním hodnocení Akreditační komise 2008

Milan Sojka

Petr Kyloušek, Jiří Sobota

listopad 2008

Zpráva byla projednána na zasedání Akreditační komise ve dnech 24. - 26. listopadu 2008.

**Zpráva o uplatňování doporučení formulovaných ve
Zprávě o vnitřním hodnocení AK ČR
schválené na listopadovém zasedání AK v roce 2007**

Úvod

Povinnost zavést pravidelné vnitřní hodnocení AK ČR stejně jako potřeba podrobit její činnost vnějšímu hodnocení vyplývá z požadavků *Standardů a směrnic pro zajišťování kvality v Evropském prostoru vysokého školství* (dále jen *Standardů a směrnic*) vypracovaných společně ENQA, UEA, ESIB a EURASHE a přijatých na zasedání ministrů školství členských zemí signatářských států Boloňského procesu v Bergenu. Zpráva o vnitřním hodnocení by měla být připravována s periodicitou 3-5 let a měla by sloužit jako základ periodického vnějšího hodnocení. Vnitřní hodnocení však musí probíhat pravidelně a každý rok je třeba zpracovat zprávu o tom, jak AK ve své činnosti zohlednila doporučení vyplývající ze zprávy o jejím vnitřním hodnocení. V letošním roce předkládáme první zprávu tohoto druhu (tzv. follow-up report), která se snaží zmapovat, jakým způsobem a do jaké míry již tato doporučení uplatněna byla a jaké změny v činnosti AK, ale i v legislativním vymezení jejího postavení, odpovědnosti a působnosti by měly v souladu s těmito doporučeními nastat.

Úkolem zprávy o vnitřním hodnocení bylo zejména ověřit, že:

- všechny postupy a výsledky činností AK jsou v souladu s jejím posláním a cíli v oblasti zajišťování kvality;
- AK má dostatečně funkční systém obrany proti konfliktům zájmů, její rozhodnutí a doporučení jsou konzistentní a nezávislá na tlacích zájmových skupin i vládních institucí;
- AK má dobře fungující systém vnitřního zabezpečení kvality svých činností. Součástí tohoto systému je i vnitřní zpětná vazba (zprostředkující názory členů AK a stálých pracovních skupin, ale i pracovníků sekretariátu a akademické obce).

Zpráva o vnitřním hodnocení identifikovala hlavní oblasti, v nichž AK ČR má dosud významnější rezervy při naplňování *Standardů a směrnic* a příkladů dobré praxe zahraničních agentur zajišťujících kvalitu ve vysokém školství. Konstatovala, že problémy jsou dosud v oblasti aktivní participace studentů na činnosti AK (studenti nejsou přímo zastoupeni v AK a jsou dosud zastoupeni pouze v některých stálých a účelových pracovních skupinách). Většina pracovních skupin je složena pouze nebo převážně z akademických pracovníků a chybí zde pohled zaměstnavatelů. Pohled zaměstnavatelů není dostatečně zastoupen ani v AK samotné. Problémy konstatovala zpráva i ve vztazích AK a stálých pracovních skupin a v její prezentaci navenek.

AK ve zprávě na základě provedeného hodnocení své činnosti konstatovala existenci určitých vážných problémů a přijala následující doporučení ke zlepšení své činnosti:

1. AK by měla usilovat o zefektivnění své činnosti a vytvoření prostoru pro diskuse o koncepčních záležitostech.

- a) základní cestou zefektivnění by se v budoucnu měl stát přechod od akreditace oborů k akreditaci fakult. Předpokladem je však vybudování funkčních interních systémů zajišťování kvality.**

Zpráva mj. konstatovala, že v podmínkách, kdy má dobře fungující vnitřní systém zajišťování kvality pouze menší část veřejných i soukromých vysokoškolských institucí, nelze přejít od akreditace SP k akreditaci institucí (což je praxe většiny členských agentur Evropského konsorcia pro akreditaci). Postupně by však bylo vhodné u vysokoškolských institucí, které jednoznačně prokáží, že mají dobře fungující interní systém zajišťování kvality, přijít k akreditaci institucí (vyžaduje si to však odpovídající legislativní změny).

Od roku 2002, kdy byla dokončena akreditace všech dosud neakreditovaných studijních programů legislativně uzákoněná vysokoškolským zákonem z roku 1998, zvyšuje AK ČR důraz na hodnocení VŠ či jejich fakult a na hodnocení akreditovaných činností. Hodnocení se postupně stává základním nástrojem

zvyšování kvality a vytváření kultury kvality na českých VŠ. Z motivačního hlediska by bylo vhodné zavést jako výsledek hodnocení i označení „centrum excelence“. Je však třeba stanovit jednoznačná transparentní kritéria pro udělení tohoto označení.

Činnost AK je dosud orientována zejména na akreditace a hodnocení. Zejména v důsledku přetížení agendou spojenou s akreditacemi a reakreditacemi nezbývá čas na strategické úvahy a diskuse o koncepčních materiálech.

AK ve své činnosti postupně klade stále větší důraz na hodnocení, i když vzhledem k množství žádostí o akreditaci a reakreditaci jsou členové AK i většiny pracovních skupin výrazně přetěžováni. Výstupy hodnocení i akreditací jsou převážně kvalitní a odpovídají přijatým kritériím. I proces akreditace je důsledně založen na hodnocení, i když jeho východiskem je aplikace minimálních standardů.

AK si dosud nedokázala vzhledem k náročnosti zákonem stanovených akreditačních postupů vytvořit dostatečný prostor pro diskuse o koncepčním zaměření. V budoucnosti by se měla systematicky věnovat analýze vlivu Boloňského procesu na kvalitu bakalářského a magisterského studia, možnostem zefektivnit hodnocení a akreditace, zvýšení motivace ke zvyšování kvality a hledání intenzivnějších vazeb mezi hodnocením a financováním veřejných vysokých škol.

Přijetí opatření:

Jedná se o dlouhodobou strategii, která si vyžaduje zavedení dobře fungujících systémů vnitřního hodnocení na úrovni vysokoškolských institucí. MŠMT vyhlásilo v letošním roce projekt Hodnocení terciárního vzdělávání v rámci operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), který by měl v případě přijetí mj. vytvořit vzorový systém vnitřního hodnocení kvality pro vysokoškolské instituce, který by měl být postupně prakticky ověřován ve vybraných vysokých školách a postupně prosazen do praxe.

AK se zaměřila na komplexní hodnocení VŠ institucí jako na svou hlavní aktivitu a snaží se s ním stále více a spojovat i posuzování žádostí o akreditace a reakreditace studijních programů, habilitačních řízení a řízení ke jmenování profesorem.

Ve své činnosti se AK postupně snaží, jak dokumentují zápisy ze zasedání, diskutovat i o koncepčních otázkách souvisejících s kvalitou vzdělávací činnosti. V tomto směru přišla AK i s náměty, jak legislativně upravit působnost AK v připravovaném novém zákonu o terciárním vzdělávání.

b) žádosti by měly být předávány a zpracovány elektronickou formu

Přijatá opatření:

AK se věnovala přípravě nové vyhlášky, narazila však na řadu problémů vyplývajících z platného zákona o vysokých školách a dalších předpisů. Nová vyhláška bude připravena až v souvislosti s nově připravovaným zákonem o terciárním vzdělávání, kde AK přichází s důležitými návrhy změn.

2. Potřebná je další diskuse o používaných kritériích zejména u magisterských a doktorských studijních programů a u žádostí o akreditace habilitačních a profesorských řízení.

Přijatá opatření:

AK na svých zasedáních věnovala této problematice značnou pozornost a kritéria významně diferencovala (pro bakalářské, magisterské, doktorské programy a profesorská jmenovací a docentská habilitační řízení i oborově) a významně je zpřísnila. Tato diskuse bude i nadále pokračovat. Kritéria musí být dostatečně transparentní. Důsledně s nimi musí být seznamovány VŠ instituce, které by je měly vložit i do svých systémů vnitřního hodnocení a dále je rozpracovat pro své podmínky.

3. Je třeba zlepšit vzájemnou komunikaci mezi AK a pracovními skupinami. V této souvislosti je třeba více využívat webové stránky.

V této oblasti zpráva konstatovala:

AK i její pracovní skupiny se ve své činnosti snaží o co největší transparentnost používaných kritérií a postupů. Kritéria jsou zveřejňována na webových stránkách AK. Pracovní skupiny je aplikující s ohledem na situaci jednotlivých oborů. Jde zejména o nastavení úrovně požadavků, jež musí odpovídat povaze oboru. Kritéria jsou v činnosti AK i pracovních skupin až na malé výjimky dodržována. Hlavním problémem je, že zejména na úrovni pracovních skupin nejsou vždy stejně interpretována. Tímto problémem se AK zabývá a snaží se o to, aby nebyla dodržována pouze formálně. Rovněž je třeba se hlouběji zabývat problematikou mezioborového srovnání a konzistentnosti hodnocení rozdílných oborů (přírodovědných, technických, společenských, uměleckých). V některých případech není argumentace při zamítnutí žádostí dostatečně přesvědčivá, což způsobuje občasné nedorozumění a mylnou interpretaci z pohledu žadatelů.

Přijatá opatření:

Cíl: větší transparentnost posuzování a sjednocování kritérií

Uskutečnilo se setkání vedení a sekretariátu AK s členy pracovních skupin – 14.3. 2008.

Byla přijata příručka a připraven formulář k hodnocení.

Úkoly a doporučení na další období

Analýza problémů:

- pracovní skupiny, jejichž předsedové nejsou členy AK
- jednacích řádů pracovních skupin – zjednodušit, sjednotit, zvýraznit úlohu člena AK (respektive zdůraznit, že jde o pracovní orgán)
- nedostatečné zápisy a podklady pro zdůvodnění (je problém v případě rozkladů)
- administrativa pracovních skupin

Opatření:

- 1) Pracovní skupiny, jejichž předseda není členem AK
 - Délka funkčního období by neměla přesahovat funkční období členů AK, tj. maximálně 6 plus 6 let (Bičík, Pertold, začínali v AK 1990, Fusek

2001, Tothová 2006, Suchý 2006, Hořín 2003. Z toho vyplývá – najít nové vedoucí skupin – Bičík, Pertold

- Svolat pracovní schůzku předsedů těchto pracovních skupin, uskutečnit setkání na AK, více využívat pro hodnocení fakult.
- 2) Revize jednacích řádů a navrhnout vzorový jednací řád
 - 3) Povinnost pracovních skupin dát sekretariátu veškeré podklady pro jednání pracovní skupiny (tj. veškeré posudky, i když nejsou dány k proplacení)
 - 4) Povinnost dělat zápis a předat sekretariátu AK (minimálně obsahovat stanoviska a zdůvodnění)
 - 5) Je možné zajistit administrativní podporu pro pracovní skupiny? (Dohoda – tajemník skupiny?)

4. Je třeba se zaměřit na zlepšení informovanosti VŠ a širší veřejnosti o činnosti AK,

Zpráva konstatovala v této oblasti následující problémy:

Hlavní problémy existují v komunikaci AK s veřejností, kde je třeba hledat vhodné cesty, jak co nejvhodnějším způsobem informovat veřejnost o poslání a činnosti AK a jejích pracovních skupin. V tomto směru je třeba využít i webové stránky AK. Kvalitativně je třeba zlepšit zejména webové stránky AK v anglickém jazyce.

Přijatá opatření:

Komunikace s veřejností i s akademickým prostředím, jak svědčí některé projevy představitelů VŠ a články, není přes zintenzívnění tohoto úsilí zatím dostatečná. V důsledku toho vzniká mnoho nedorozumění.

K jistému, nikoli však plně uspokojivému, zlepšení došlo v kvalitě webových stránek AK. Chybí však materiály, které by hlouběji seznamovaly s činností AK a jejími záměry v oblasti zajišťování kvality v českém vysokém školství.

5. AK by měla diskutovat o otázkách zapojení studentů a odborníků z praxe v pracovních skupinách.

Ve zprávě bylo konstatováno, že složení AK je z hlediska oborové skladby i zastoupení oborů vcelku vyhovující. Zlepšit by se mělo zastoupení odborníků z praxe a mezinárodních expertů zejména ze SR a zemí s vyspělými systémy zajišťování kvality ve vysokém školství.

Tento problém se bude řešit postupně v podobě pravidelných obměn členů AK v souladu s požadavky zákona. První pozitivní změny v tomto směru nastávají od září 2008 (nový člen AK ze SR).

Ve spolupráci se studentskou komorou RVŠ se postupně daří zvyšovat zastoupení studentů ve stálých pracovních skupinách a velmi dobré zkušenosti má AK se spolupráci se studenty doporučenými studentskou komorou RVŠ v činnosti účelových pracovních skupin. Zatím se příliš nedaří podstatně zvýšit zastoupení odborníků z praxe, kterým často chybí motivace k takové činnosti. Překážkou je rovněž nedostatek finančních prostředků, aby mohla být jejich práce včetně času věnované této činnosti adekvátně ohodnocena.

6. Vůči MŠMT je třeba vznést požadavek na zvýšení rozpočtu AK v souvislosti s novými úkoly vyplývajícím z účasti ČR v Boloňském procesu a na lepší zajištění sekretariátu AK (personální i materiální).

Zpráva konstatovala, že sekretariát AK pracuje s ohledem na náročnost své práce velmi dobře a že je výrazně personálně, materiálně i finančně poddimenzován. Zdůvodnila to zejména s ohledem na zvyšování požadavků na zpracovávání hodnotících materiálů, rostoucí požadavky na jazykovou vybavenost v souvislosti se spoluprací v mezinárodních grémiích (ENQA, CEEN, ECA, aj.) a zvyšováním požadavků na internacionalizaci aktivit AK je třeba sekretariát AK posílit finančně i personálně a modernizovat jeho materiálně technické vybavení.

Přijatá opatření:

AK i odbor VŠ MŠMT tyto požadavky prosazují. Činnost AK si vyžaduje profesionalizaci a dostatečné finanční, personální a materiální zabezpečení. Významnou podporu mají tyto požadavky i v Konferenci rektorů ČR a Radě vysokých škol.

V této oblasti je třeba ještě mnohé udělat. Prvním pozitivním krokem v tomto směru je kvalitní personální posílení sekretariátu. Nicméně nelze ho považovat za dostatečné. Materiálně, finančně i personálně zůstává i nadála značně poddimenzován.

Nezávislost a profesionalizaci AK ČR by významně posílilo stanovení jejího rozpočtu procentní podílem na každoročním rozpočtu veřejných VŠ. Přijetí takového rozpočtového pravidla by napomáhalo bránit AK před politickými tlaky a tlaky různých zájmových skupin a vytvářelo vhodné podmínky pro její profesionalizaci.